

ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПІДХОДІВ У ДЕРЖАВНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ

TRANSFORMATION OF MANAGEMENT APPROACHES IN STATE ECONOMIC POLICY OF SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE CONTEXT OF SOCIAL SOLIDARITY

Доведено, що у сутності соціальної держави, можна побачити не тільки теоретичні визначення у вигляді традиційних юридичних кліше, що транслюють принцип соціальної відповідальності, а й яскраво виражену конкретику як нормативно-правового масиву, який закріплює правничий та обов'язки суб'єктів конкретних правовідносин. Державні інституції не тільки можуть, а й мають здійснювати турботу про своїх громадян, тому що тільки це і виправдовує факт існування держави як юридичний феномен. Держава існує не для того, щоб забезпечувати свої інтереси, його головна мета зробити життя своїх громадян комфортнішим та безпечнішим.

Встановлено, що органи державної влади повинні мати підтримку інститутів громадянського суспільства та стимулювати великий бізнес до більш масштабної участі у програмах соціальної підтримки населення. Таким чином, відстань між ідеалом соціальної держави та реалізацією його утілення виявляється значною, і для подолання цієї дистанції потрібні радикальніші кроки у перебудові суспільства та подоланні соціально-економічної нерівності. Сучасна Україна також стикається із викликом соціальної нерівності, що потребує системних рішень. Обґрунтовано, що сутність соціальної держави за полягає в зобов'язанні підтримувати абсолютну рівність у правах та сприяти економічному та суспільному прогресу всіх громадян. Розвиток кожної особистості стає умовою розвитку суспільства в цілому, і саме в цьому контексті важливо реалізувати концепцію соціальної держави, що забезпечить гідне життя для всіх громадян. У зазначеному контексті усвідомлюється дефініція соціальності, сполучаючи зазначену категорію з об'єктивною реальністю правового регулювання та значимістю державних інститутів у житті простих громадян.

З'ясовано, що соціальність, соціальна відповідальність і держава є тим ключем до концептуального з'ясування ідеї соціальної держави через призму суспільної солідарності. Еволюція поглядів на проблематику ідеї соціальної держави транслювала диспозитивний підхід у плані відмови від благодійності та тих, вкрай суб'єктивних, поглядів на соціальну державу, яка здійснює турботу про свої громадян. Проте держава, що проголосила себе соціальною, виступає явищем визначеним, що детермінується в системі функціонування державних інститутів.

Ключові слова: соціальна держава, трансформація, період, державна економічна політика, управлінські підходи, суспільна солідарність, відносини.

It is proved that in the essence of the social state, one can see not only theoretical definitions in the form of traditional legal clichés that convey the principle of social responsibility, but also clearly expressed specifics as a regulatory and legal array that establishes the legal and responsibilities of the subjects of specific legal relations. State institutions not only can, but must take care of their citizens, because only this justifies the existence of the state as a legal phenomenon. The state does not exist to ensure its interests, its main goal is to make the life of its citizens more comfortable and safer. It has been established that the state should have the support of civil society institutions and stimulate large business to participate more widely in programs of social support for the population. Thus, the distance between the ideal of the welfare state and the realization of its realization is significant, and to overcome this distance, more radical steps are needed in the restructuring of society and overcoming socio-economic inequality.

Modern Ukraine also faces the challenge of social inequality, which requires systemic solutions. It is substantiated that the essence of the social state is the obligation to maintain absolute equality in rights and promote the economic and social progress of all citizens. The development of each individual becomes a condition for the development of society as a whole, and it is in this context that it is important to implement the concept of a social state that will ensure a decent life for all citizens. In the specified context, the definition of sociality is realized, connecting the specified category with the objective reality of legal regulation and the importance of state institutions in the lives of ordinary citizens.

It was found that sociality, social responsibility and the state are the key to the conceptual clarification of the idea of a social state through the prism of social solidarity. The evolution of views on the problems of the idea of a welfare state translated a dispositive approach in terms of the rejection of charity and those extremely subjective views on a welfare state that takes care of its citizens. The state, which has declared itself to be social, acts as an individually determined phenomenon, which is determined in the system of functioning of state institutions.

Key words: social state, transformation, period, state economic policy, management approaches, social solidarity, relations.

УДК 349.3:332.1:331.101:352.02
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.40.25>

Харченко Д.О.

к. наук з держ. упр., доцент,
докторант
Національний університет
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді з важливими науковими і практичними завданнями. Сучасна соціальна держава виступає реальною альтернативою

ліберальній моделі, що породила кризові явища, відмінності від класичної ліберальної моделі полягають у тому, що соціальна держава акцентується на принципах соціальної

справедливості та забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян. Це призвело до необхідності переходу держави в новий якісний стан та виконання нових функцій, спрямованих на забезпечення економічного та соціального прогресу. У цьому контексті ідея соціальної держави набуває особливого значення, оскільки вона створює систему, що відповідає на потреби громадян та забезпечує їхнє благополуччя. Соціальна відповідальність через призму ідеї соціальної держави передбачає не лише дії владних структур, але й активну участь громадян у формуванні соціальної політики, спрямованої на підвищення якості життя всіх членів суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Проблематика соціальної держави все частіше привертає увагу соціологів, політологів, економістів, культурологів, етнологів, а особливо органів публічної влади. Головними стають питання, пов'язані з осмисленням цивілізаційної природи соціальної держави. Вектори його розвитку в сучасній Україні, що розглядаються в контексті політичних та соціально-економічних реалій, що характеризують відносини державних інституцій та людини в системі конституційно-правового їх регулювання опиняються у фокусі дослідницької уваги [5]. На цьому фоні набула високу актуальність проблема соціалізації держави і здійснюваної ним економічної політики. Ключовими стали поняття соціальної держави та загальний добробут населення, введені в контекст соціального знання з урахуванням трансформацій, що відбулися в країні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Перед початком війни українське суспільство демонструвало певний рівень соціально-економічного благополуччя, проте існували серйозні проблеми, такі як низький рівень доходів, безробіття та корупція. Незважаючи на це, існували певні позитивні тенденції в розвитку економіки та соціальних сфер, але з початком війни в Україні, суспільне благополуччя населення значно постраждало. Військові дії, економічна нестабільність та збільшення безробіття спричинили загострення соціальних проблем, зростання бідності та зниження рівня життя багатьох українців. Українське суспільство під час війни продемонструвало велику стійкість та солідарність, незважаючи на складні обставини, багато людей виявили активність у допомозі військовим, добровольцям та потерпілим. Зазначене свідчить про високий рівень соціальної відповідальності та готовності спри-

яти спільному благу навіть у найважчі часи. Водночас одним із концептуальних витоків соціальної держави виступає ідея гуманізму, сутність якої розташована в площині руху до гідного життя та благополуччя громадян, ефективних механізмів соціального захисту, концепції мінімізації соціальних ризиків, повного розкриття людського потенціалу.

Мета статті полягає в обґрунтуванні трансформації управлінських підходів у реалізації державної економічної політики соціальної відповідальності в контексті суспільної солідарності на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасне українське суспільство переживає складні виклики, пов'язані з соціальною справедливістю та рівноправ'ям доступу до ресурсів. Ідея соціальної держави відіграє ключову роль у формуванні стратегій соціальної відповідальності та побудові справедливого суспільства [3]. Важливо розуміти, що поняття соціальної відповідальності в Україні тісно пов'язане з ідеєю соціальної держави, де держава бере на себе забезпечення благополуччя своїх громадян та розвиток людського потенціалу. На шляху до побудови справедливого та гуманного суспільства в Україні ключове значення має ідея соціальної держави, що передбачає активну роль держави у забезпеченні соціального захисту та розвитку людського капіталу.

Піддаючи аналізу коло соціальних зобов'язань держави, необхідно виокремити ті аспекти, які оптимально впливають на оцінку її ефективності. Основним ідейним стрижнем соціальної держави виступає втілений у життя принцип соціального партнерства, який має власним механізмом дії, що прямо корелюється з нормативним, суб'єктивним і поведінковим аспектом. Важливо підкреслити, що нормативна складова ідеологічної основи соціальної держави розташована у площині правотворчої діяльності органів держави. У зв'язку з цим важливу роль у реалізації ідей соціальної держави відіграє основний закон країни як фундамент всього нормативно-правового масиву держави. Концепція соціальної держави транслюється саме у конституції, і в цьому аспекті не тільки вітчизняна конституційна доктрина відстоює вказану позицію, а й доктрини багатьох передових демократичних держав у цій ідеологічній площині.

Ключова роль конституційного нормування не розташована в площині одягнених у правову форму декларацій, що стосуються взаємних прав та обов'язків суб'єктів конституційних правовідносин, але їх значущість

функціонально віднесена до того, що конституція прямо впливає на всю нормативно-правову базу держави [1]. Регулювання сфери соціально-економічного забезпечення ускладнюється ще й тим, що юридично суверенна держава має право вести незалежну внутрішню політику в економічному кластері та сфері перерозподілу ресурсів, а принципи, зафіксовані у міжнародних угодах, виступають не більше ніж орієнтирами, не маючи властивості прямої дії. Сам факт існування вільного ринку несе в собі детермінанту нерівномірності економічного розвитку у сфері споживання, а норми міжнародного права так чи інакше орієнтовані на досить високі стандарти у сфері соціального забезпечення.

Торкнувшись проблеми соціальних стандартів, не можна залишити без уваги категорію соціальної солідарності, яка виступає найдієвішим інструментом, здатним вирішити проблему соціальної нерівності у площині споживання, і може бути імпліцитно вираженим у закріпленні мінімального розміру оплати праці та прожиткового мінімуму для різних вікових категорій громадян. Стосовно України проблема соціального забезпечення населення та соціально-економічної стандартизації знаходиться в руслі недостатності фінансування. У зв'язку з нестачею ресурсів рівень життя українських громадян, в порівнянні з країнами Західної і навіть Східної Європи залишається на незадовільному рівні.

У зв'язку з цим сам аспект правотворчості потрапляє залежно від бюджетної складової, а наростаючий негативний вплив війни з РФ та її геополітична напруженість дедалі більше погіршують купівельну спроможність громадян [6]. Основний правотворчий наголос, вважаємо, потрібно здійснювати в регулюванні та фінансуванні певних кластерів соціальних відносин, які відповідають за зростання національної економіки та підтримку економічних ініціатив громадян у сфері малого бізнесу та самозайнятості. Це особливо актуальний період пандемії коронавірусу, коли багато підприємств сфери обслуговування зазнали істотних збитків через самоізоляцію громадян і тепер під час загострення війни.

Сутність соціальної відповідальності досить амбівалентна і торкається не лише зобов'язань держави у сфері соціально-економічного забезпечення, а й спектру обов'язків простих громадян, які повинні відійти від патерналістських позицій, усвідомивши, що нерідко в тому, що ти бідний, винен лише ти сам. У зв'язку з уразливістю вітчизняної економіки часто цілі економічні кластери опиняються в регресі, а сама освітня модель не передбачає стабільне існування ком-

петентного освітнього середовища, яке дозволило б зберігати стабільні економічні знання без постійного перенавчання. В зв'язку з цим реформа системи освіти та цифровізація національної економіки, яка неможлива без впровадження актуальних знань у широкі верстви населення, мають бути первинні на порядку правотворчих органів держави.

Важливим тут має бути те, що допустимі будь-які програми, які могли б підвищити добробут населення за допомогою точкової адресної допомоги та реорганізації сфери соціального забезпечення в руслі самопомоги, та партнерських відносин між особою та державою. Неприпустимими виступають лише ті програми, які лише імітують прагнення держави підвищити добробут та благополуччя населення, тому що це прямий шлях до масштабної корупційності не тільки в економіці, а й у суспільстві загалом. У цілому нині соціальна та економічна відповідальність громадян виявляється у прагненні своїми силами вийти з бідності та злиднів, притому що державне зобов'язання тут бачиться у здійсненні чіткої політики економічної допомоги населенню за допомогою партнерських відносин із громадянами.

Ресурси, які виділяє держава у сфері соціального забезпечення, повинні не просто піднімати благо стан громадян, вони повинні розвивати саму особистість, щоб вона підвищувала свою економічну цінність. У зв'язку з цим механізм народовладдя спрямований не лише на вироблення програм захисту малого та середнього бізнесу та підтримку незабезпечених громадян, але й на забезпечення суспільного, колективного інтересу, що виражається не стільки в суб'єктивних правах, скільки в обов'язках громадян щодо суспільства та держави через застосування ефективної політики соціально-економічного підтримки населення в особливий період для підвищення рівня благополуччя всієї країни.

Державна політика соціально-економічної підтримки населення в Україні є критичною для забезпечення стабільності та підвищення рівня життя громадян. Ця політика сприяє зменшенню відчутного соціального нерівності, забезпечує доступ до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг для всіх шарів населення. Її ефективно впровадження сприяє розвитку людського капіталу та стимулює економічний зріст країни [2]. Політика соціально-економічної підтримки населення в Україні сприяє зменшенню бідності та безробіття, що є ключовими факторами для забезпечення стабільності та економічного зростання країни. Посилення соціальних програм, які спрямо-

вані на підтримку вразливих груп населення, сприяє підвищенню рівня їхнього благополуччя та інтеграції у суспільство. Зазначене сприяє формуванню позитивного іміджу країни на міжнародній арені та залученню інвестицій для подальшого розвитку.

Таким чином, успішна реалізація ідей соціальної держави вимагає розвитку програм боротьби з бідністю та створення сприятливих умов для позитивних зрушень у розвитку економіки. Ведучи мову про соціальну відповідальність держави то необхідними позиціями, які б сприяли реалізації зазначеного принципу виступає якісний та кількісний критерії. До якісних характеристик принципу соціальної відповідальності держави відносяться зростання добробуту населення та створення передумов гармонійного розвитку особистості. Матеріальне благополуччя не є єдиним критерієм соціальності держави, оскільки навіть у економічно розвинених країнах спостерігаються високі рівні самогубств та насильницької злочинності.

Україна потребує посилення соціальної відповідальності через призму ідеї соціальної держави. Однією з ключових складових успішного розвитку суспільства є забезпечення соціальної справедливості та підтримка вразливих груп населення. Посилення соціальних програм, вдосконалення системи медичного та соціального забезпечення, а також сприяння доступу до освіти та культурних ресурсів є необхідними кроками для побудови справедливого та рівноправного суспільства в Україні [4]. Соціальна відповідальність в Україні вимагає не лише державної підтримки, але й активної участі громадян та бізнесу. Ідея соціальної держави повинна бути основою для розвитку громадянського суспільства, де кожен має рівні можливості для всебічного розвитку та самореалізації.

Спільні зусилля держави, громадян та підприємств є важливим елементом будівництва справедливого та гуманного суспільства в Україні. Публічна влада повинна удосконалювати свою соціальну політику та розробляти платформи соціально-економічного благополуччя населення з метою забезпечення соціальної справедливості та зменшення соціальних нерівностей. Ідея соціальної держави має стати орієнтиром для діяльності уряду

та всього суспільства. Забезпечення гідних умов життя, доступу до освіти та медичного обслуговування для кожного громадянина є важливим завданням, яке вимагає комплексних рішень та постійної уваги з боку уряду та суспільства в цілому.

Формулювання висновків і перспектив подальших досліджень в даному напрямку. У площині соціальної відповідальності політика державного патерналізму буває не така ефективна як реалізація принципу соціального партнерства, який передбачає імплементацію політики соціальної відповідальності приватного бізнесу та громадян щодо колективного інтересу. Усі аспекти соціальної відповідальності зводяться до ідеї суспільної солідарності та взаємних обов'язках особистості, суспільства та держави. Тенденція масштабного економічного регулювання з боку держави може спровокувати зниження економічного зростання та зростання соціальної напруженості, у зв'язку з неможливістю економічно активних громадян реалізувати свій потенціал. Матеріальний аспект соціальної держави не є основним показником її розвитку, тому що сфера культури та моральності не менш важлива у визначенні якості його розвитку. Концепція соціальної держави виражається у багатоплановості моделей та корелюються з культурною, правовою, економічною складовою країни та суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковальчук В.Г. Основні принципи сучасної державної гуманітарної політики України. *Стартегічні пріоритети*. №4 (25). 2012. С. 18–21.
2. Коляда С. П. Тріади менеджменту – креативний підхід до розвитку організації. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2017. № 1. С. 21–28.
3. Мурашко М. Менеджмент персоналу: навчально-практичний посібник / 2-ге вид., стереотип. К.: Знання, 2006. 311 с.
4. Науково-освітній портал «Економіка і управління на підприємстві». URL: <http://eur.ru/> (дата звернення: 12.04.2024).
5. Павлюк К. Діяльність неурядових громадських організацій у контексті забезпечення національної безпеки. *Вісник НАДУ*. 2012. № 2. С. 210–217.
6. Степанко О.В. Сутність, мета, завдання та складові гуманітарної сфери. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 3. С. 201–208. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/Трду_2012_3_29 (дата звернення: 30.04.2024 р.).